

Dr. Vitkovics Bálint (ORCID: 0009-0006-6685-7631)

ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék

Témavezető: Dr. Darázs Lénárd egyetemi tanár

DOI: <https://doi.org/10.55052/themis.2024.2.163>

Az európai unió mesterséges intelligencia szabályozásának koncepciója

(The concept of the European Union to regulate Artificial Intelligence)

Absztrakt

Az európai jogalkotás hosszú utat járt be a 2024. július 12-i 2024/1689/EU rendelet elfogadásáig. Jelen tanulmányunkban nem a jogi szöveget vettük górcső alá, hanem azokat az alapelveket és szabályozási szempontokat vizsgáltuk, amelyek alapján az Európai Bizottság kidolgozta saját koncepcióját. Ezek ismertetésével elsődleges célunk a rendelet hatékony jogalkalmazásának elősegítése, illetve a technológia és jog kölcsönhatásához kapcsolódó ismereteink elmélyítése. Mindezekre figyelemmel általánosságban elemeztük a technológia fejlődésének és jogi szabályozásának főbb dilemmáját, valamint célzottan tanulmányoztuk az elfogadott rendelet esetében felmerült kérdéseket.

Kulcsszavak: mesterséges intelligencia (MI), technológia, fejlődés, szabályozás, alapelvek, etika, EU

Abstract

European legislation has come a long journey until the publication of Regulation (EU) 2024/1689 of 12 July 2024 - AI Act for short. In this paper, we have not analysed the existing legal text, but we have reviewed the principles and regulatory logic that was used by the European Commission to develop its own concept. By presenting these, we aim to facilitate the most effective application of the Regulation and to broaden our understanding of the relationship between technology and law. In this context, we looked at the development of technology and its regulation aspects in general, and specifically at the main principles and concepts that have had a decisive influence on the drafting of the Regulation.

Keywords: artificial intelligence (AI), technology, development, regulation, principles, ethics, EU

1.0 Bevezető gondolatok

Amennyiben jellemezni szeretnénk a jogot, álláspontunk szerint a számtalan szóba jöhető tipizálási lehetőség közül mindenféleképpen meg kell említeni annak emberközpontúságát, mivel az egyes jogszabályok vitathatatlanul emberi viszonyokat, illetve magatartásokat szabályoznak különféle jogpolitikai megfontolások mentén. A technológiai fejlődést kísérő kodifikációs munkák során azonban az utóbbi időben egyre nagyobb számban találkozhatunk olyan jogszabályokkal, amelyek központi részét nem az ember alkotja, hanem valamilyen technológiai megoldás.¹ Ez a folyamat felveti azt a kérdést, hogy a kodifikációs folyamatok során mennyiben alkalmazható PRÓTAGORASZ jól ismert *homomensura* tétele, amely szerint „minden dolognak mértéke az ember” – ez különösen igaz, amikor a mesterséges intelligencia² szabályozásáról beszélünk: a szabályozás középpontjában a technológia vagy az ember áll?

Hosszas kodifikációs munka után 2024. július 12-én megjelent a EU Hivatalos Lapján az (EU) 2024/1689 rendelet,³ röviden csak *AI Act*, ami holisztikus aspektusból szabályozza az MI használatát az Európai Unión belül. Jelen tanulmányunk nem az elfogadott rendelet szövegére helyezi a hangsúlyt, hanem ismerteti azt a hosszú utat, amit bejárt az Európai Bizottság,⁴ míg végül elfogadták a rendeletet, mivel álláspontunk szerint a szabályozási elvek és logika ismertetése hozzájárul a meglévő jogforrás hatékonyabb alkalmazásához, valamint hasznos adalékként szolgál a technológia és a jog egymáshoz való viszonyának jobb megértéséhez.

2.0 Általánosságban a jog reagálóképességéről

Az MI egyre markánsabb megjelenése kétségtelenül felvetheti a jogalkotás szükségességét. E hipotézis esetén azonban érdemes különbséget tenni a valós jogalkotási szükséglet és a 'reagálási pszichózis' között. Utóbbi alatt azt értjük, hogy önmagában a technológiai fejlődés kapcsán felmerülő elméleti és gyakorlati kérdések – legyenek bármennyire is alapvető fontosságúak – nem feltétlenül vezetnek szabályozási szükséglethez annak

¹ Lásd Sartor 2006. 1.

² A továbbiakban: MI

³ Európai Parlament és Tanács (EU) 2024/1689 rendelete a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról, valamint a 300/2008/EK, a 167/2013/EU, a 168/2013/EU, az (EU) 2018/858, az (EU) 2018/1139 és az (EU) 2019/2144 rendelet, továbbá a 2014/90/EU, az (EU) 2016/797 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról. Közkeletű elnevezéssel *AI Act*. A tanulmányunkban a továbbiakban *MI rendeletként* hivatkozunk erre a jogi normára.

⁴ A továbbiakban: EB

ellenére, hogy a szakmai és a laikus közvélemény első reakciói között megjelenik a jogalkotás iránti fokozott igény.

Erre a problémakörre álláspontunk szerint jó példa az MI, mivel jelenlegi ismereteink alapján nem lehet minden kétséget kizáróan meghatározni, hogy pontosan mire is irányulhatna egy átfogó szabályozás, illetve azt sem látjuk még kristálytiszván, hogy a meglévő jogi keretünk és eszköztárunk alkalmas-e az új kihívások megnyugtató kezelésére. A valós jogalkotási szükséglet megállapításához előzetesen a jogdogmatikai szintre is kiterjedő, megfontolt helyzetelemzés szükséges, ami alapján levonható az a következtetés, hogy a meglévő jogszabályi környezet változása indokolt.⁵ Amennyiben ezt az elemző tevékenységet kihagyjuk, úgy álláspontunk szerint inkább beszélhetünk társadalmi percepciókon⁶ alapuló reagálási pszichózisról, semmint meggondolt, tudományos alaposságú kodifikációról.

Ezzel párhuzamba helyezhető az a szakirodalmi álláspont is, miszerint a jog reagálása alapvetően *a posteriori* jellegű.⁷ Ez azonban előidézhethet olyan feszültségeket, amelyek akár azzal is járhatnak, hogy a nem egyértelmű jogi környezetre tekintettel egyes vállalkozások elhalasztják tervezett fejlesztéseiket, ezzel akár jelentősen is befolyásolva a gazdaság fejlődési potenciálját.⁸ A szakirodalom alapján ez a konfliktus akként értelmezhető, hogy két ellentétes dinamikájú jelenség találkozik egymással: egyrészt a jogtudomány hagyományos, inkább intézményvédelmi szemlélete, ami a kiszámíthatóság, stabilitás értékein alapul, míg másrészt adott a technológiai változás, ami ezzel szemben progresszív és kiszámíthatatlan.⁹

Mindezekből fakadóan felmerül a kérdés: a jog szükségszerű jellemzője ez sajátos követő attitűd, vagy lehet-e ezen változtatni – kielégítve egyaránt a társadalmi, a gazdasági, a tudományos elvárásokat?¹⁰ E kérdés megválaszolása meghaladja jelen tanulmányunk tárgyi keretét, ennél fogva ettől most eltekintünk.

2.1 Technológia és szabályozás: a jogász nélküli jog

Az egyes technológiai áttörések a társadalmi dinamika menetét képesek olyan jelentős mértékben formálni, amelyek szétfeszítik a meglévő jogi szabályozás kereteit, valamint a meglévő intézményi struktúrát.

⁵ Parti 2019. 18–19.

⁶ Legyenek ezek valóságok vagy vélték, megalapozottak vagy megalapozatlanok.

⁷ Udvary 2020. 240.

⁸ Wiener 2004. 483–484.

⁹ Lásd Keserű 2020. 9.

¹⁰ Lásd Miskolczi Bodnár 2020. 157–159.

Önmagában azonban ezek a jogalakító tényezők, miként azt korábban jeleztük, nem feltétlenül indukálják új szabályozási rezsim bevezetését – ez azonban nem jelenti valamilyen mértékű jogalkotás indokolatlan voltát.¹¹ Kiindulópontként a kérdéses technológiai változás tüzetes vizsgálata szükséges. Ennek során lehet választ adni arra, hogy olyan technológiai *nóvummal* állunk-e szemben, amely bár kikezdi a hatályos szabályozást, de az még képes kezelni ezt, vagy valóban olyan változást tapasztalhatunk, amelynek jellegadó tényezői eddig ismeretlenek voltak a jogtudomány számára, így új megoldásokat igényelnek.¹²

A fenti elemzés sikeres elvégzése speciális kockázatelemzést takar, melynek során a jogalkotó meghatározza az egyes kockázatokat, azok lehetséges kimeneteleit, és ezek alapján dönt a beavatkozás tartalma és terjedelme felől. Az ilyen tartalmú kockázatelemzés indokoltá teszi véleményünk szerint annak a szemléletnek a megkérdőjelezését, miszerint a jogrendszernek, mint koherens, valamennyi jelentős társadalmi kapcsolódási pontot érintő viszonyrendszernek mindenképpen jogilag kikényszeríthető szabályozást kell alkotnia.¹³

Hatékony megoldások lehetnek ugyanis a különböző *soft law* szabályozási technikák, úgy mint az etikai iránymutatások, a magatartási kódexek vagy éppenséggel az adott terület szakértői által elkészített szabványok.¹⁴ E megoldások alkalmazása elkerülhetetlennek tűnik a dolgok internete (*Internet of Things – IoTs*) korában, mivel az egyre erősödő *konnektivitás* miatt a határokon átnyúló ügyletek meghaladják az egyes államok joghatóságát, ennél fogva megkérdőjelezhető az egyes cselekményekre adott állami válaszok hatékonysága. A *soft law* eszközök lehetőséget teremtenek arra, hogy regionális, illetve globális szinten határozzák meg az egyes elvárt magatartásokat. A mindennapjaink részévé váló MI-alapú eszközök térnyerése is ezt a tendenciát erősíti, mivel nem lehetséges annak a nézetnek a fenntartása, miszerint a jogalkotás kizárólag az állami szuverenitáson alapuló aktus.¹⁵

Az alcím provokatív második fele éppen erre utal, hiszen olyan dokumentumokról beszélünk, amelyek megalkotása, például a mérnöki szakértelmet kívánó szabványok, nem igényelnek teljeskörű jogászai közreműködést. Természetesen nem beszélhetünk arról, hogy jogászokra vagy jogszabályokra ne lenne szükség a jövőben, mivel a jogrendszer

¹¹ Lásd Tóth 2016. 27.

¹² Klein – Tóth 2018.

¹³ Lásd Birher 2020. 11–13.

¹⁴ Lásd a magatartási kódex esetében az Európai Adatvédelmi Testület 1/2019 iránymutatását, amely a GDPR-nak történő megfeleltetés szempontjából is előremutató.

¹⁵ Serák 2016. 92–93.; Forgács 2016. 259–260.

fontos garanciális szerepet tölt be a társadalmi interakciók létrejöttében, azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a lehetőséget, hogy egyes változásokat eredményesebben lehet a klasszikus kodifikációs megoldásokon kívüli eszközökkel kezelni. Az etikai iránymutatások európai alkalmazása erre jó példa, mivel maga az etikai megközelítés nem tartozik szorosan a jogtudományhoz, ennél fogva megalkotásához nem feltétlenül szükséges jogász közreműködése, azonban annak alapjai a jog számára már igenis jól értelmezhető alapjogi jelentésekkel bírnak, emiatt pedig szükséges a jogászi közreműködés.¹⁶

A technológia fejlődés okozta kodifikációs kihívásnak olyan életviszonyra kellene megnyugtató szabályozást adnia, amelyet a jogalkotói beavatkozás felmerülésekor még nem ismerünk teljes egészében – álláspontunk szerint ebben rejlik a technológiai szabályozást követő probléma egyik fontos kihívása.¹⁷ E probléma feloldásában segíthet az eddig felhalmozott ismeretanyagunk, hiszen nem most először találkozunk a jogtudomány az egész világot gyökeresen megváltoztató technológiai változással.¹⁸

Megemlíthető még továbbá a technológiai szabályozás klasszikus dilemmája, miszerint a szabályozás mennyiben gátolja a gazdasági fejlődést? Az ezzel kapcsolatos szakirodalom egészen az 1960-as évekig nyúlik vissza.¹⁹ Érdekességként megemlíthetjük az amerikai szakirodalomban fellelhető egyik sarkos álláspontot is, miszerint maga a kodifikáció is egyfajta technológiaként írható le (*technology of governance*), amikor a jogalkotó a rendelkezésére álló eszköztárból választ. Emiatt a jogalkotás valójában pusztán eszközválasztásként (*instrument choice*) jellemezhető.²⁰ Ezzel az állásponttal teljes mértékben nem tudunk egyetérteni, mivel formai szempontból valóban eszközválasztással állunk szemben, azonban tartalmi szempontból ez értékválasztáson (*value choice*) alapul, és ez az értékválasztás határozza meg a lehetséges eszközöket is.

3.0 Az EB MI rendeletjavaslata

Az EB rendeletjavaslata átfogó jelleggel készült szabályozni az MI kapcsán felmerülő kérdéseket. A rendeletjavaslatot az Európai Parlament 2023. június 14-én első olvasatban elfogadta azzal, hogy mintegy 771 módosító javaslattal élt a szövegtervezettel szemben. A következőkben górcső alá

¹⁶ Birher 2020. 13–15.

¹⁷ D'Aloia, 2019. 12–14.

¹⁸ Gondoljunk csak például a XIX. században megjelenő vonatokra, belső égésű motorokra, amelyek számos kérdést vetettek fel a polgári jogi felelősség tekintetében.

¹⁹ Wiener 2004. 483–484.

²⁰ Uo. 484.

vesszük a javaslat megalkotásának főbb állomásait, valamint megvizsgáljuk azokat a jogalkotói szempontokat, amelyek a szövegtervezet megalkotását döntően befolyásolták. Álláspontunk szerint a jogalkotói szempontok elemzése amiatt indokolt, mivel hasznos ismeretekkel járulhatnak hozzá a rendelet későbbi hatékony alkalmazásához, mivel segít megérteni az eredeti jogalkotói szándékot, ami a rendeletjavaslat történeti értelmezése szempontjából fontos.

3.1 A rendeletjavaslat mérföldkövei

Az elmúlt évek erős médiavisszhangja miatt az a benyomás alakulhatott ki globális szinten, mintha az MI kizárólag az utóbbi idők technológiai újításaként lenne leírható. A valóság ezzel szemben az, hogy az MI-vel a mérnökök, a filozófusok már hosszú évtizedek óta foglalkoznak. Nehéz pontosan meghatározni azt a kezdő időpontot, amikortól egyértelműen datálható lenne az MI megjelenése. Amennyiben mégis ragaszkodunk egy határozott kiindulóponthoz, akkor hagyományosan az 1956-os évet adhatjuk meg egyfajta szimbolikus időpontként. Ekkor került ugyanis sor a Dartmouth College nyári workshopjára, ahol először használták az MI kifejezést.²¹ Ez az évszám is jól jelzi, hogy mintegy 70 évet felölelő technológiai fejlődéssel állunk szemben – bár kétségtelen az utóbbi években tapasztalható az a széleskörű érdeklődés, ami alkalmassá tette az MI-t a közbeszéd tematizálására.

Az EB is több alkalommal foglalkozott az MI-vel, azonban talán a 2018. évet érdemes kiemelni, mivel ekkor két olyan közleményt is kiadott, amelyek megalkották az Európai Unió első holisztikusnak tekinthető MI stratégiáját. A közleményeken kívül másik fontos mérföldkő volt, hogy felállították az MI-vel foglalkozó magas szintű szakértői csoportot (*High-level expert group on artificial intelligence – HLEG*), ami 52 szakértőt tömörített, és szakmai anyagaival támogatta az EB munkáját.

A 2019-ben megalakult EB főbb vállalásai között szerepelt a digitális egységes piac erősítése. Ez azért releváns témánk szempontjából, mert az MI ennek a digitális piacnak képezi részét, azaz 2019-re adott volt egyrésről az átfogó stratégia, másrésről a programszintű elköteleződés. A digitális egységes piac kapcsán érdemes még megjegyezni, hogy az a

²¹ Ez az időpont azonban nem kizárólagos, lehet találni más olyan dátumot, amelyre szimbolikája miatt kezdőpontként lehetne tekinteni. E körben említhető meg példaként 1950, amikor is Alan Turingnak az MI körében alapműnek tekinthető „*Computing Machinery and Intelligence*” című tanulmánya megjelent a MIND tudományos folyóiratban.

belső piac része, ennél fogva az EB relatíve tág mozgástérrel rendelkezik az egyes intézkedések megtételére.²²

A 2019-ben megalakult EB összesen hat kiemelt célkitűzést határozott meg. E célkitűzések között volt található a „*digitális korszak Európája*” (*a Europe fit for the digital age*). Ennek eredményes megvalósítása érdekében számos olyan kezdeményezés történt, amelyek körében több uniós normát is elfogadtak 2022-ben, mint például a digitális szolgáltatásokról szóló rendeletet,²³ a digitális piacokról szóló rendeletet,²⁴ de megemlíthetjük az utóbbi években jelentkező félvezetőhiány leküzdését is célzó európai chip szabályozást is.²⁵

A következő jelentős mérföldkőre sem kellett sokáig várni: már 2020-ban kiadta az EB az MI-t érintő Fehér Könyvet. Ezzel párhuzamosan elfogadták az Európai Adatstratégiát, amelynek célja az adatagilis európai gazdaság erősítése. Az adatstratégia jelentőségét nem lehet e téren alábecsülni, mivel megfelelő mennyiségű és minőségű adatbázisok nélkül nincs eredményes MI fejlesztés.²⁶ A következő jelentős dátum 2021 volt, amikor egyrésztől aktualizálták az MI Stratégiát, másrésztől 2021 áprilisában az EB közzétette a rendeletjavaslatát. Érthető módon a közvélemény leginkább az EB rendeletjavaslatára figyelt, azonban említésre méltó a 2022-ben közzétett irányelvjavaslat is, ami a szerződésen kívüli polgári jogi felelősségre vonatkozó szabályoknak az MI-hez való hozzáigazításáról rendelkezik.²⁷ Az alábbiakban részletesebben is ismertetem az MI Stratégiát, valamint az említett Fehér Könyvet, mivel ezek azok a szakmai anyagok, amelyek meghatározták a kodifikációs irányvonalat.

²² Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 3. cikk (1) bekezdés b) pontja ugyanis kimondja, hogy az Európai Unió kizárólagos hatáskörébe tartozik a belső piac működéséhez szükséges versenyszabályok megállapítása, míg a 4. cikk (2) bekezdés a) pontja értelmében a tagállamokkal megosztott hatáskörrel rendelkezik a belső piac egészét illetően. E rendelkezésekből következően az Európai Uniónak valóban tág mozgástere van a belső piacot érintő szabályozás tárgyában.

²³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete

²⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/1925 rendelete

²⁵ Lásd részletesebben SWD(2022) 147 final.

²⁶ Az Európai Adatstratégia két fontos pilléréként lépett hatályba 2023. szeptember 24-án az európai adatkezelési irányelvről és az (EU) 2018/1724 rendelet módosításáról szóló rendelet (adatkezelési irányelv – *European Data Governance Act*), valamint elfogadták a méltányos adathozzáférésre és -felhasználásra vonatkozó harmonizált szabályokról, valamint az (EU) 2017/2394 rendeletet és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról szóló rendeletet (Adatrendelet – *Data Act*), ami 2025. szeptember 12-től lép hatályba.

²⁷ Európai Bizottság COM(2022) 496 final.

3.2 A 2018-as MI stratégia

A stratégia átfogó keretrendszert alkotott meg, amit kiegészítenek a tagállamok egyedi, nemzeti stratégiái. Utóbbiak az egyes befektetési szintekre és a végrehajtási intézkedésekre összpontosítanak.²⁸ 2020-ban Magyarország is megalkotta a saját nemzeti stratégiáját.²⁹

A szakmai anyagot erős gazdasági szemlélet jellemezte. Ez egyben ki is jelölte a fő gazdasági célt, az európai versenyképesség erősítését. Az EB kiindulópontja szerint egyre meghatározóbb jelentőséggel rendelkezik a gazdaságban az MI, ami magában rejti azt az igényt, hogy megfelelő uniós szintű keretrendszer jöjjön létre, különös tekintettel az éleződő globális versenyre.³⁰ Az Európai Unió meghatározó nemzetközi szerepéhez világszínvonalú kutatókra, laboratóriumokra, megfelelő mennyiségű és minőségű adatra van szükség.³¹ A versenyképesség megfelelő finanszírozása alapvető fontosságú, mivel az egyes globális versenytársak beruházási volumene már meghaladta az európaiat: Ázsiában 6,5-9,7 milliárd euró, Észak-Amerikában 12,1-18,6 milliárd euró, míg Európában csak 2,4-3,1 milliárd euró értékben történt beruházás.³² Az Európai Unió konzekvens az MI nyújtotta lehetőségek minél szélesebb körű kiaknázásában. Itt érdemes megemlíteni, hogy az MI kutatási és fejlesztési keretprogramok már 2004 óta részét képezik az egyes uniós szintű beruházásoknak. 2014 és 2017 között a Horizont 2020 kutatási és innovációs program keretében mintegy 1,1 milliárd eurós befektetés célozta az MI-t, különösen a *big data*, az egészségügy, a rehabilitáció, a közlekedés és az újtechnológia terén, de megemlíthetők még azok a szintén az MI-t érintő kezdeményezések, amelyek a neuromorfikus chipekre, a nagyteljesítményű számítógépekre, a kvantumtechnológiára vagy az emberi agy emulációjára irányultak.³³ A beruházások ösztönzésére a 2020-as évekre vonatkozó bizottsági elvárás szerint a beruházások összegének el kellene érniük évi átlagban a 20 milliárd eurót.³⁴ Az elvárás háttérében az a félelem húzódott meg, miszerint a beruházási volumen erősítése nélkül az Európai Unió az MI-alapú „*megoldások egyszerű fogyasztójává*” válna.³⁵ A versenyképesség erősítésének fontos további pillérei a társadalmi-

²⁸ Európai Bizottság COM(2018) 795 final (Közlemény I) 3.

²⁹ Lásd <https://digitalisjoletprogram.hu/files/2f/32/2f32f239878a4559b6541e46277d6e88.pdf> (2024.10.15.)

³⁰ Európai Bizottság COM(2018) 237 final/2 (Közlemény II) 2.

³¹ Közlemény II 2.

³² Uo. 5.

³³ Közlemény II. 6.

³⁴ Uo. 7.

³⁵ Uo. 8.

gazdasági változásokra történő felkészítés, valamint a megfelelő jogi és etikai keret biztosítása volt.³⁶

3.2.1 Uniós MI fogalmak

A stratégia saját MI fogalmat használt: az MI *„olyan intelligens viselkedésre utaló rendszereket takar, amelyek konkrét célok eléréséhez elemzik a környezetüket és – bizonyos mértékű autonómiával – intézkedéseket hajtanak végre.”*³⁷ Az MI-n alapuló rendszerek lehetnek szoftveralapúak, amelyek virtuálisan működnek, valamint olyanok, amelyek hardvereszközökbe építhetők be.³⁸

A rendeletjavaslat nem alkalmaz külön MI fogalmat, helyette az MI-rendszer jelenik meg fogalomként. A javaslat szerint az MI-rendszer *„olyan szoftver, amelyet az I. mellékletben felsorolt technikák és megközelítések közül egy vagy több alkalmazásával fejlesztettek, és amely az ember által meghatározott célkitűzések adott csoportja tekintetében olyan kimeneteket, például tartalmat, előrejelzéseket, ajánlásokat vagy döntéseket képes generálni, amelyek befolyásolják azt a környezetet, amellyel kölcsönhatásba lépnek.”*³⁹ Az Európai Parlament e meghatározást módosítani javasolta a következőre: az MI-rendszer *„olyan gép alapú rendszer, amelyet úgy terveztek, hogy különböző szintű autonómiával működjön, és amely explicit vagy implicit célok érdekében olyan kimeneteket, például előterjesztéseket, ajánlásokat vagy döntéseket képes generálni, amelyek befolyásolják a fizikai vagy virtuális környezetet.”*⁴⁰ Mindhárom ismertetett fogalom közös pontja, hogy olyan technológiai megoldásról van szó, amely valamilyen cél elérése érdekében fejti ki hatását, és ennek érdekében képes manipulálni a környezetét. A rendeletjavaslat definíciójából azonban eredetileg kimaradt az autonómiára történő utalás, ami a korábbi bizottsági munkákban – mint például a stratégiában – még szerepelt. Ebből a szempontból álláspontunk szerint szerencsésnek mondható az Európai Parlament módosító javaslata, amelyben az autonómia fogalma megjelent, mivel az autonóm működés az MI meghatározó tulajdonsága. Megjegyzendő, hogy az elfogadott MI rendelet MI-rendszer fogalmába visszakerült az autonómiára utalás. A rendelet értelmében MI-rendszer *„gépi alapú rendszer, amelyet különböző autonómiaszinteken történő működésre terveztek, és amely a bevezetését*

³⁶ Közlemény I melléklet 4.

³⁷ Közlemény I 1.; Közlemény II. 1.

³⁸ Közlemény II 1.

³⁹ Európai Bizottság COM(2021) 206 final 3. cikk 1. pont.

⁴⁰ Európai Parlament P9_TA(2023)0236 165. módosítási javaslata.

követően alkalmazkodóképességet tanúsíthat, és amely a kapott bemenetből – explicit vagy implicit célok érdekében – kikövetkezteti, miként generáljon olyan kimeneteket, mint például előrejelzéseket, tartalmakat, ajánlásokat vagy döntéseket, amelyek befolyásolhatják a fizikai vagy a virtuális környezetet.”⁴¹

A jól ismert római jogi regula szerint *omnis definitio in iure civile periculosa est: parum est enim, ut non subverti posset*. A jogászi hivatás szempontjából érthető az igény a letisztult, pontos fogalmak használata iránt, hiszen tudnunk kell, mit és hogyan szabályozunk. Az MI-ről azonban sajnos nincs egységesen elfogadott fogalom, ami azért is sajnálatos, mivel globális szinten megjelenő technológiáról van szó. Egy nem ország- vagy régióspecifikus jelenség esetében ideális esetben globális fogalmi keret alkalmazása tűnik optimális megoldásnak az egységes értelmezés miatt, jelen esetben azonban ez komoly hiátus. Felmerül azonban az a kérdés is: vajon az uniós fogalommeghatározás alkalmas lesz-e arra, hogy globális fogalom legyen, vagy ez is csak egy további meghatározás lesz az MI definíciók tengerében? Némi malíciával kifogásolhatjuk azt is, hogy az MI rendelet elfogadásáig, legalább három különböző fogalommal rendelkezünk, és a tényleges szám ennél még nagyobb, ha figyelembe vesszük a többi szakmai testület szakmai anyagait.

3.2.2 Adatvédelem és MI

Bármennyire is közhelyes, mégis szükséges megemlíteni, hogy az MI fejlesztése rendkívül adatigényes. Minél több adat áll rendelkezésre, az MI annál jobban fel tudja tárni az egyes adatok közötti összefüggéseket. Ennek oka az MI működési sémájában van, mivel a környezetet adatokként észleli, és ezek alapján lép működésbe az algoritmus.⁴²

Erre figyelemmel az EB fontosnak tartotta az adatokhoz való hozzáférés biztosítását. E téren a stratégia fontos eleme volt a közszférához és az egyes közfinanszírozásból megvalósuló kutatások eredményeihez (pl. űrtechnológia) kapcsolódó adatok hozzáférhetőségének biztosítása. Célként jelenik meg továbbá a hozzáférhető adatok körének bővítése a magánszemélyek adataival.⁴³

A stratégia ezzel összefüggésben nem kívánta radikálisan átalakítani a hatályos adatvédelmi szabályozást. Az EB továbbra is GDPR szabályozási

⁴¹ MI rendelet 3. cikk 1. pont.

⁴² Közlemény I 7.

⁴³ Közlemény II 12–13.

rezsímjére tekint az adatvédelmet érintő bizalom alapjaként, ami szigorú szabályokkal védelmezi az érintettek jogait.⁴⁴

Jelenkorunk digitalizációjával, illetve az ennek részét képező – adatvédelmi jelentőséggel is bíró – dataizmussal összefüggésben jelenik meg talán a legérzékletesebben az a dilemma, miszerint az emberi magatartás erkölcs által vezérelt, több döntésünk mögött meghúzódik az erkölcsileg értelmezhető kérdés: mit tegyünk, helyes-e, amit tenni szándékozunk? Nyilvánvalóan a digitalizáció automatizmusa nem rendelkezik ilyen erkölcsi megalapozottságú döntési mechanizmussal, emiatt tekinthető igazán kardinálisnak annak egyértelmű és világos szabályozása, hogy a technológia sikeres fejlesztéséhez szükséges adatbázist milyen jogi keretek között lehet építeni, illetve fejleszteni.⁴⁵

3.2.3 Etikai keret

A stratégia indokoltnak tartotta etikai iránymutatás kidolgozását is, ami az EU Alapjogi Chartáját veszi figyelembe.⁴⁶ Az etikai megközelítés annyiban túlmutat önmagán, hogy a 2020-ban kiadott Fehér Könyv megállapítása szerint az MI-ágazatnak az európai értékeken, az alapjogokon kell alapulnia, amelynek része az emberi méltóság és magánélet védelme.⁴⁷ Az „európai értékek” körének és tartalmának meghatározása szükségszerűen tartalmaz etikai elemeket, így kodifikációs szempontból azt tapasztaljuk, hogy a stratégia, valamint a Fehér Könyv is olyan értékválasztáson alapuló szabályozást vetített előre, amelynek fajsúlyos elemét képezik az etikai megfontolások.⁴⁸

Az etikai megközelítés jelentőségét mutatja a 2019-es MI összehangolt terv is,⁴⁹ amelyre a 2018-as két bizottsági közlemény összefoglalójaként tekinthetünk. Az összehangolt terv egyik célkitűzése szerint: *„Európa váljon a világ vezető régiójává a korszerű, etikus és biztonságos AI fejlesztése és alkalmazása terén, a globális összefüggésben előmozdítva egy emberközpontú megközelítést.”*⁵⁰ Az etikai szempont azért ennyire hangsúlyos, mivel olyan garanciaként tekint rá az EB, amely képes biztosítani az alapjogok védelmét. Álláspontunk szerint – bár a szakmai anyagok következetesen az etika fogalmát alkalmazzák –, érdemes arra

⁴⁴ Közlemény I 7.

⁴⁵ Lásd Rasch 2022. 45–50.

⁴⁶ Közlemény II 18.

⁴⁷ Európai Bizottság COM(2020) 65 final (Fehér Könyv) 2.

⁴⁸ Az Európai Bizottság által 2021 áprilisában benyújtott, az MI-re vonatkozó rendeletjavaslat implementál is egyes etikai megközelítéseket.

⁴⁹ Az összehangolt terv a Közlemény I mellékletében volt található.

⁵⁰ Közlemény I melléklet 1.

tágabb összefüggésben tekinteni, mivel az e körben vizsgált elemek, mint például a korábban említett „európai értékek” mögött jelentős erkölcsi háttér is meghúzódik.

Az etikai keret körében lehet tetten érni leginkább az uniós jogalkotási folyamat neuralgikus pontját. A szabályozás célja az európai versenyképesség megerősítése oly módon, ami az emberi méltóság és magánélet védelmét, valamint etikai megfontolásokon alapuló szempontokat egyszerre kívánja érvényre juttatni. Érdekes és messzire vezető kérdés, miként lehet biztosítani kontinensünk világvezető szerepét az MI technológiában az alapvető jogok és európai értékek széleskörű védelmével úgy, hogy a globális versenytársaink nem feltétlenül fektetnek akkora hangsúlyt saját szabályozásuk során az alapvető jogok és az MI kapcsolatára olyan magas szinten, ahogyan azt az uniós jogalkotás teszi.

3.2.4 Jogi keret

A stratégia a jogi szabályozás körében érthető módon még nem tartalmazott részletes, szövegszerű javaslatot, inkább a főbb sarokpontokat határozta meg, amelyek úgy ösztönzik az MI fejlesztéseket, hogy közben megfelelő választ tudnak adni a felmerülő aggályokra (például kiberbiztonság).⁵¹ A stratégia önmagában nem vetített előre a hatályos jogszabályi környezetet alapjaiban érintő módosítást. Meghatározó volt az az álláspont, miszerint nem indokolt érdemben felülvizsgálni az adatvédelemre, a magánélet védelmére, a fogyasztóvédelemre, valamint a versenyjogra vonatkozó szabályokat.⁵² Ennek alapján 2018-ban olyan uniós jogalkotással lehetett számolni, amely bár jelentős horderejű lehet az MI ágazat tekintetében, de nem jár az uniós jog fundamentális változásával, inkább a meglévő joganyag finomhangolását vetítette előre a megváltozott technológiai környezetre való reakció miatt.

⁵¹ E téren említhető meg az EU kiberbiztonsági tanúsítvány rendszere, amelynek körében a magyar törvényalkotó módosította az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló 2013. évi L. törvényt, elfogadta a Szabályozott Tevékenységek Felügyelete Hatóságáról szóló 2021. évi XXXII. törvényt, valamint 2023. május 15-én kihirdették a kiberbiztonsági tanúsításról és a kiberbiztonsági felügyeletről szóló 2023. évi XXIII. törvényt. Ezt azonban 2025. január 1-től hatályon kívül helyezte a Magyarország kiberbiztonságáról szóló 2024. évi LXIX. törvény. Uniós szinten az 526/2013/EU rendeletet hatályon kívül helyezte a 2019/881 EU rendelet.

⁵² Közlemény I melléklet 19–21.

3.3 A Fehér Könyv

Az EB a 2020-as Fehér Könyvében a „*bizalmi ökoszisztéma*” címszó alatt dolgozta ki az MI szabályozására vonatkozó keretrendszer alapjait. Miként a címszó is jelezte, e téren kulcskérdésként jelent meg a bizalom erősítése, ami következetes folytatása a korábban kiadott MI stratégiának, valamint a HLEG későbbiekben ismerttetendő, 2019-es iránymutatásának.

A szabályozási koncepció megállapítása szerint, annak ellenére, hogy nincs egységes európai szabályozási keret, nem beszélhetünk *ex lex* állapotról, mivel az MI fejlesztőinek, illetve alkalmazóinak meg kell felelniük a hatályban lévő uniós normák előírásainak, különös tekintettel a fogyasztóvédelemre, a termékbiztonságra és -felelősségre, valamint az adatvédelemre. Ezzel összefüggésben mondták ki garanciális értelel, hogy a fogyasztók ugyanolyan szintű „*biztonságot és jogokat*” várnak el egy terméktől vagy rendszertől, függetlenül attól, hogy az MI-alapú vagy sem.⁵³

A Fehér Könyv e téren már tartalmazta a későbbi rendeletjavaslat alapját is képező kockázatalapú megközelítést, amit összekapcsolt a bizalom kérdéskörével.⁵⁴ A kodifikáció főbb nehézségeit az MI sajátos működésére (például feketedoboz-hatás) vezette vissza, aminek következtében az MI működése bizonyos mértékig átláthatatlan és akár kiszámíthatatlan, ezek viszont alkalmasak lehetnek arra, hogy bizalmatlanságot tápláljanak a fogyasztók részéről. A szabályozási nehézségek között került terítékre továbbá az autonóm működés is.⁵⁵

3.3.1 Jogi keret

A jogi keret megadása során kettős elvárás fogalmazódott meg: egyrésztől ne legyen túlzottan előíró jellegű, másrésztől a szabályozási logika kockázatalapú legyen. Ez a két elvárás szorosan kapcsolódik egymáshoz, mivel a kockázat nagysága határozza meg a beavatkozás mértékét, így azt is, hogy egyes rendelkezések mennyire előíró jellegűek. E téren a hangsúly az arányosságon volt, valamint az egyes MI-alkalmazások kockázatalapú besorolásán. Itt már szerepeltek a „*nagy kockázatú, magas kockázatú*” (*high risk*) kitételek. Elvi értelel kimondták azonban, hogy amennyiben egy MI-alkalmazás nem minősül nagy kockázatúnak, akkor is kiterjed rá a

⁵³ Fehér Könyv 12.

⁵⁴ Uo. 13.

⁵⁵ Uo. 14–15.

hatályos uniós szabályozás, azaz nem lehet szó semmiféle *ex lex* állapotról.⁵⁶

A Fehér Könyv a magas kockázatú MI-alkalmazások esetében bevezetett egy négy elemből álló, kumulatív feltételrendszert. Az első feltétel ágazatspecifikus megközelítést tartalmazott, ami magában foglalta azokat az MI alkalmazásokat, amelyeket olyan ágazatokban használnak, ahol „jelentős kockázat” (*significant risk*) várható, ennél fogva magas kockázatúként kell kezelni. E logikai megközelítés majdnem szükségszerűnek tekinthető, mivel a kockázatalapú normaalkotás első lépése magának a kockázatoknak a feltárása – így érthető, hogy az EB elsősorban azokon a területeken kívánt beavatkozni, ahol várhatóan a kockázat is magas. Nem tartalmazott azonban a Fehér Könyv pontos meghatározást arról, mi minősül jelentős kockázatnak, kizárólag néhány példát említett: egészségügyi ellátás, közlekedés, energiaszektor, a közszféra egyes részei (igazságszolgáltatás, társadalombiztosítás, foglalkoztatási szolgáltatások).⁵⁷ Az említett példák, valamint a jelentős kockázat kitétel arra engedett következtetni, hogy ebben az esetkörben olyan kockázatokról beszélhetünk, amelyek meghaladják a mindennapi étellel járó, szokásos mértékű kockázatot.

A második feltétel a jelentős kockázatú ágazaton belül vizsgálta a kérdéses MI-alkalmazás használatának módját, és azt, hogy ez a használati mód jelentős kockázatúnak minősülhet-e. A második feltétel ezzel kitágította a jelentős kockázatot, mivel a kockázat meglétét nemcsak egy adott ágazatra vetítette ki, hanem azon belül az egyes MI-alkalmazások használatára is. Ebből következik, hogy a Fehér Könyvben felvázoltak szerint nem volt elegendő egy MI-alkalmazás magas kockázatú kategóriába sorolásához az, hogy olyan ágazatban használják, amely jelentős kockázattal jár, hanem magának az MI-alkalmazás használati módjának is jelentős kockázatúnak kellett lennie. Annak eldöntéséhez, hogy az alkalmazási módja jelentős kockázattal jár, az érintettekre gyakorolt hatást kellett értékelni.⁵⁸

A harmadik és negyedik feltétel kivételeket tartalmaztak, így annak ellenére magas kockázatúnak minősülhetett egy MI-alkalmazás, hogy esetükben nem beszélhetünk sem jelentős kockázatú ágazatról, sem jelentős kockázatú alkalmazásról.⁵⁹

⁵⁶ Fehér Könyv 21.

⁵⁷ Uo. 21.

⁵⁸ Fehér Könyv 22.

⁵⁹ Uo. 22.

Az MI-alkalmazások kockázatalapú besorolásán kívül további normaalkotási feladatként merült fel az egyes szabványok megalkotásának lehetősége. Ennek érdekében hat szempontot (a rendszerek tanításához használt adatok; adat- és nyilvántartás-megőrzés; tájékoztatás; stabilitás és pontosság; emberi felügyelet; egyes konkrét MI-alkalmazásokra vonatkozó egyedi követelmények) emeltek ki, amelyeket a HLEG munkájára figyelemmel határozott meg az EB.⁶⁰

A Fehér Könyv a nem nagykockázatú MI-alkalmazásokat is beemelte a szabályozási keretébe az „önkéntes címkézési rendszer” (*voluntary labelling scheme*) javasolt bevezetése útján. A nem nagykockázatú MI-alkalmazások esetében ugyanis lehetőségként jelent meg, hogy az érintett gazdasági szereplők átvegyék a nagykockázatú MI-alkalmazásokra vonatkozó szabályozási rezsimet, vagy saját szabályrendszert vezethessenek be, ami hasonlít a nagykockázatra. E javaslat alapvetően a bizalom erősítését szolgáló tényezőként értékelhető.⁶¹

A fent ismertetett szabályozási javaslat eredményes alkalmazása érdekében a Fehér Könyv szükségesnek tartotta továbbá egy uniós szintű irányítási rendszer kialakítását is. Ezzel összefüggésben az uniós szinten hagyományosnak mondható célkitűzések fogalmazódtak meg: információ megosztásának erősítése, jó gyakorlat megosztása, új trendek detektálása, valamint speciálisan a szabványokkal és tanúsítványokkal kapcsolatos feladatok ellátása.⁶² Hasonló jellegű irányítási modellek találhatók meg többek között a fogyasztóvédelem, vagy az adatvédelem területén, azaz már jól ismert intézkedési csomagot állítottak össze.

A Fehér Könyv részletesebben foglalkozott az európai termékbiztonsággal, mivel az MI kapcsán felmerült egyes felelősségi kérdéseket rendezetlennek tartotta, ami önmagában is kockázatként értékelhető. Ennek oka, hogy a jelenlegi termékbiztonsági szabályozás főszabálya szerint a forgalomba hozott termékért a gyártó viseli a felelősséget. Arra azonban nincs megnyugtató válasz, hogy amennyiben a gyártótól eltérő személy utólag valamilyen MI-t rendel ehhez a termékhez, akkor ki viseli a felelősséget.

A Fehér Könyvet taglaló rész lezárásaként megemlíthetjük, hogy az itt ismertetett uniós szabályozási keretek túlmutatnak az európai kontinensen, mivel az uniós jogalkotás alapját képező egyes elvek megtalálhatóak az OECD ajánlásában is, ami szintén a megbízható (*trustworthy*) MI-t helyezi előtérbe. Az említett ajánlás egyébként külön MI-rendszer fogalmat is

⁶⁰ Uo. 22–27.

⁶¹ Uo. 29.

⁶² Fehér Könyv 29–30.

használt, ezzel hozzájárulva ahhoz a korábban említett hiányossághoz, miszerint nem létezik univerzális fogalom, hanem a különböző aktorok saját fogalmaikat használják ugyanarra a technológiára. Az ajánlás kapcsán azonban azt is érdemes megemlíteni, hogy az alapelvei között megjelent az emberközpontúság, ami magában foglalja a demokratikus értékek, a jogállam és az alapvető jogok tiszteletben tartását. További alapelvei az átláthatóság, a megmagyarázhatóság, a stabilitás. Ezek az uniós szakmai anyagokból is jól ismert elvek, szempontok, azaz – bár sokrétű fogalmi megközelítések vannak –, léteznek olyan értékek, amelyekről – úgy tűnik – konszenzus van.⁶³

3.4 A felülvizsgált MI stratégia

A 2018-ban közzétett stratégia az időközben bekövetkezett változások miatt egyes részeiben felülvizsgálatra szorult. A főbb kiindulópont változatlanul az emberközpontú és megbízható MI-alkalmazások előmozdítása volt, valamint továbbra is célként szerepelt az Európai Unió „világszínvonalú” központtá tétele az MI alkalmazásában. A főbb kihívásokat továbbra is a biztonság, valamint az alapvető jogok viszonyrendszerében jelölték meg.⁶⁴

A kodifikáció sarokpontjai szintén változatlanok maradtak: a megjelenő egyes kockázatokra nem ad a hatályos joganyag megnyugtató választ, emiatt szükséges a szabályozás. A kodifikációs beavatkozás nem lehet általános jellegű, azaz csak ott indokolt új norma alkotása, ahol az feltétlenül szükséges. A jövőbeni szabályozásnak kockázatalapúnak kell lennie, ahol a hangsúly a nagy kockázatúnak besorolt MI-alkalmazásokra vonatkozó részletszabályokon van.⁶⁵

3.5 HLEG

Figyelemmel arra, hogy az EB rendeletjavaslatát megalapozó dokumentumok felhasználták a 2018-ban felállított HLEG szakmai anyagait, indokoltnak tartjuk e szakmai anyagok főbb megállapításainak ismertetését. A szakértői csoport az MI-re vonatkozó etikai iránymutatásában (Iránymutatás) dolgozta ki a megbízható MI kereteit,

⁶³ OECD, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449 7–8.

⁶⁴ Európai Bizottság COM(2021) 205 final (Közlemény III) 1–5.

⁶⁵ Közlemény III 6–9.

ami a Fehér Könyv egyik fontos alapja volt. A szakértői megközelítés három pilléren nyugodott. E szerint egy MI-alkalmazás abban az esetben megbízható, ha az jogszerű (*lawful*), etikus (*ethical*) és stabil (*robust*).⁶⁶ Az Iránymutatás nem terjedt ki a jogszerű MI-alkalmazás vizsgálatára, ami egyben azt is jelentette, hogy az uniós jogalkotási logika először az etikai kérdések rendezését tartotta irányadónak, és ennek ismeretében alakították ki az MI-re vonatkozó jogi keretet.

3.5.1 Etikai keret

Az etikai megközelítés felölelte az MI-alkalmazás teljes életciklusát (fejlesztés, használat), mindezt erős alapvető jogi bázisra helyezve. Érdemes hangsúlyozni, hogy az etikai megközelítés nem független a jogi háttértől, mivel maga az Iránymutatás is rögzítette, hogy az etikai megközelítés részét képezik az alapvető jogok, amelyeknek a forrásait is feltüntette: az EU alapító szerződésai, az EU Alapjogi Chartája, valamint a nemzetközi emberi jogban rögzített alapvető jogok.⁶⁷

Hangsúlyosan jelent meg az emberi méltóság tiszteletben tartása, mivel az MI-alkalmazásokkal szemben támasztott elvárás volt az emberek testi és szellemi épségének, identitásának tiszteletben tartása. Másik fontos alapjogi szempont az egyén szabadságának biztosítása volt. Az MI viszonylatában ez az egyének döntési autonómiájának tiszteletben tartását jelentette azzal, hogy ez kiterjed a tisztességtelen manipulációtól való tartózkodásra is. Megjelent továbbá szempontként a jogállamiság és a demokrácia is. Ezek szorosan kapcsolódnak az előbbihez annyiban, hogy itt is az egyéni döntések minél szélesebb körű védelme jelenik meg a demokratikus folyamatok, az emberi döntések sokszínűségének tiszteletben tartása biztosításával. A negyedikként említhető szempont az egyenlőség és a szolidaritás volt. Ez az emberi méltósághoz tartozó speciális esetkör, amelynek keretében külön elvárás, hogy az MI-alkalmazások használata nem járhat méltánytalanul elfogult (*unfairly biased*) eredménnyel. A végezetül megemlítendő szempont a polgárok jogaira vonatkozott. Ennek keretében az MI-alkalmazásokkal szembeni elvárás volt e jogok hatékony gyakorlásának fokozása, illetve az MI alkalmazásából eredő negatív hatások kiszűrése.⁶⁸

⁶⁶ HLEG: *Megbízható mesterséges intelligenciára vonatkozó etikai iránymutatás* (HLEG Iránymutatás). 2019. 2-10.

⁶⁷ Uo. 12.

⁶⁸ HLEG iránymutatás 13-14.

A fenti szempontok összegzéseként az Iránymutatás négy etikai elvet állapított meg: az emberi autonómia tiszteletben tartását, a kár megelőzését, a méltányosságot, valamint a megmagyarázhatóságot.⁶⁹

Az emberi autonómia a döntési szabadság és a demokratikus folyamatok korábban ismertetett logikáját követte.⁷⁰ A kár megelőzésének elve az emberi méltóság és a testi, szellemi épség védelmére vonatkozott, mivel rögzítette, hogy az MI-alkalmazás nem okozhat kárt, bekövetkezett kárt nem súlyosbíthat, illetve nem lehet negatív hatással az emberekre. Pozitív oldalról megközelítve ez az elv azt mondta ki, hogy az MI-alkalmazásoknak biztonságosnak kell lenniük.⁷¹ A méltányosság elve magában foglalja méltánytalan torzítás (*unfair bias*), a megkülönböztetés (*discrimination*), a megbélyegzés (*stigmatisation*), valamint a megtévesztés tilalmát. Pozitív oldalról esélyegyenlőséget javító kötelezettségként jelenik meg, mivel elvárás az oktatáshoz, a termékekhez és szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása. Az MI-vel szemben elvárásként fogalmazódott meg az eszközök és célok arányossága, valamint az egyensúly a versengő érdekek és célkitűzések között. Fontos szempont, hogy az MI-alkalmazást vagy az ilyen rendszereket üzemeltető személynek azonosíthatónak, a döntéshozatali folyamatoknak megmagyarázhatónak kell lenniük a hatékony jogorvoslat biztosítása érdekében.⁷² A megmagyarázhatóság elve a bizalmon alapul. E szerint a megmagyarázhatóság tulajdonképpen tájékoztatási kötelezettséget jelent abból a célból, hogy a felhasználók fel tudják mérni az egyes MI-alkalmazások lehetséges képességeit, célját, ideértve azt is, hogy az egyes döntések is megmagyarázhatóak legyenek. Ezt az elvet a feketedoboz-hatás visszاسzorítása miatt találta indokoltnak az Iránymutatás.⁷³ Megmagyarázhatóság alatt azt értette az Iránymutatás, hogy az adott MI-eszköz egy laikus számára is érthető (*intelligible*) legyen, annak működését el lehessen magyarázni szakmai kifejezések használata nélkül is.⁷⁴ Érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy az elvek nem alkottak ellentmondásmentes, egységes rendszert, mivel logikailag nem volt kizárt, hogy az egyes elvek egymással versengjenek. Erre a tényre a szakértők is felhívták a figyelmet.⁷⁵

⁶⁹ Uo. 14.

⁷⁰ Uo. 15.

⁷¹ Uo. 15.

⁷² Uo. 15–16.

⁷³ HLEG Iránymutatás 16.

⁷⁴ HLEG: *The Assessment List for Trustworthy Artificial Intelligence*. 2020. 26. DOI: <https://doi.org/10.2759/002360>

⁷⁵ HLEG Iránymutatás 16–17.

4.0 Összegzés

Az Európai Bizottságnak az MI-re vonatkozó jogi megközelítése három pilléren nyugodott: a biztonság, a kockázatalapú megközelítés, illetve a felelősség. Álláspontunk szerint a három pillér közül a biztonságra vonatkozó elvárások a legjelentősebbek, mivel ezekből következik a másik kettő. A biztonságból több fontos célkitűzés is fakad, úgy mint az uniós szakmai anyagokban fellelhető megbízható MI használatának elősegítése. E célkitűzés eredményes megvalósításának keretében szükséges biztosítani a fogyasztói ismeretek bővítését az érintett technológiáról. Ez annyit takar, hogy a fogyasztók legyenek tudatában annak, ha MI-alapú eszközt használnak. A biztonság erősítésének a tájékoztatáson kívül másik fontos eleme a bizalom megteremtése. Ez mindenképp a megmagyarázhatóságot, valamint az átláthatóságot foglalja magában, mivel ezek nélkül nem valószínű a felhasználói bizalom előmozdításának esélye.

A biztonság garantálásának egyik módja és egyben az uniós jogalkotás második pillére az egyes MI-alapú eszközök kockázatalapú megközelítése. Ez egyrészt – a szóba jöhető kockázatok elemzése miatt – hozzájárult a jogalkotási folyamat során a főbb szabályozási kihívások helyes felismeréséhez, másrészt pedig lehetővé tette olyan differenciált szabályozási koncepció megvalósítását, amely kellően rugalmas ahhoz, hogy biztosítani tudja az Európai Unió meghatározó szerepét az MI-t érintő fejlesztés és kutatás területén a megfelelő jogi védelemmel egyidejűleg.

A biztonság és a kockázatalapú megközelítés szükségszerűen vezet el a felelősségi kérdésekhez. A bevezetni javasolt irányítási rendszer, illetve szabványok előtérbe kerülése komoly gyakorlati segítséggel járhatnak, ami a tanulmányunk elején említett „jogász nélküli jog” világa felé történő lépésként értékelhető, azonban ezek önmagukban nem képesek kiváltani a klasszikus jogi szabályozást. Érdeemes még e téren felhívni a figyelmet az etikai szempontokra, mivel ezek nagyban befolyásolták a rendeletjavaslat megszületését. Az MI-t érintő etikai megfontolások amiatt is tekinthetjük unikálisnak, mivel az uniós szakmai anyagok világossá tették, hogy ennek részét képezik egyes alapvető jogi megfontolások, emiatt a jog és az etika között szoros kapcsolat volt tetten érhető.

A jogi szabályozás kapcsán az EB legfontosabb tézise szerint nem volt szükség a hatályos jogszabályi környezet szélesspektrumú megváltoztatására. Sőt az EB az egyes jogterületeken – gondolhatunk itt az alapvető jogokra, a fogyasztóvédelemre, az adatvédelemre, a termékbiztonságra – az elért eredmények megtartását vélte indokoltnak,

mivel a bizottsági álláspont szerint ezek az eredmények olyan értékeket képviselnek, amelyek megőrzése fontos az Európai Unióban. Ez az álláspont előrevetítette azt, hogy noha nagyvolumenű MI-t érintő szabályozás várható, ami számos uniós és tagállami jogforrást fog érinteni, összességében azonban inkább beszélhetünk egyfajta technológiai változás folytán szükséges finomhangolásról, semmint a hatályos uniós jog teljeskörű újragondolásáról.

Felhasznált irodalom

Birher Nándor: *A modern technológiák szabályozásának változásai: Theoria versus praxis, etika versus protokoll*. In: Homicskó Árpád Olivér (szerk.): *A digitalizáció hatása az egyes jogterületeken*. KRE ÁJK, Budapest, 2020.

D'Aloia, Antonio: Il diritto verso „il mondo nuovo”. Le sfide dell'Intelligenza Artificiale. *BioLaw Journal – Rivista di BioDiritto*, 1/2019. DOI: <https://doi.org/10.15168/2284-4503-349>

Forgács Imre: Az Európai Tanács és a jogalkotás. Néhány szkeptikus megjegyzés a Brexit ürügyén. *Jogtudományi Közlöny*, 2016/5.

Keserű Arnold: *A 21. századi technológiai változások hatása a jogalkotásra. Képes-e lépést tarani a jog a változó világgal?* Dialóg Campus, Budapest, 2020.

Klein Tamás – Tóth András (szerk.): *Technológia jog – Robotjog – Cyberjog*. Wolters Kluwer, Budapest, 2018. [https://uj.jogtar.hu/#doc/db/195/id/A18Y1766.YOV/ts/10000101/\(2024.02.10.\)](https://uj.jogtar.hu/#doc/db/195/id/A18Y1766.YOV/ts/10000101/(2024.02.10.))

Miskolczi Bodnár Péter: *A 3D nyomtatás és más új technológiák hatása a kereskedelmi jogalkotásra* In: Homicskó Árpád Olivér (szerk.): *A digitalizáció hatása az egyes jogterületeken*. KRE ÁJK, Budapest, 2020.

Parti Tamás: MI és Mi – jogalkotás és jogalkalmazás – hálózati szabályozás. *Közjegyzők Közlönye* 2019/1.

Rasch, Miriam: *Súrlódás. Etika a dataizmus korában*. Typotex Kiadó, Budapest, 2022.

Sartor, Giovanni: Cognitive automata and the law. *Working Paper EUI LAW*. 2006/35. <https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/6423/LAW-2006-35.pdf> (2024. november 30.)

Serák István: Polgári jog és civiljogi jogalkotás a globalizáció korában és a jogrendszerek versenyében. *Iustum Aequum Salutare* 2/2016.

Tóth András: *A technológia szabályozásának jogi kihívásai*. In: Tóth András (szerk.): *Technológia jog – Új globális technológiák jogi kihívásai*. KRE ÁJK, Budapest, 2016. p 27.

Udvary Sándor: *A non-humán ágensek (intelligens rendszerek) jogi szabályozása – robotok, dedikált rendszerek (önvezető autók)*. In: Homicskó Árpád Olivér (szerk.): *A digitalizáció hatása az egyes jogterületeken*. KRE ÁJK, Budapest, 2020.

Wiener, B. Jonathan: The regulation of technology, and the technology of regulation. *Technology in Society*, 2–3/2004., DOI: <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2004.01.033>